

W

indmolens langs de waddenkust

In 1991 sloten de zeven windrijke provincies met het Rijk een wind-energie-convenant af waarin de afspraak werd vastgelegd dat rond de eeuwwisseling 1000 MegaWatt aan elektrische energie d.m.v. windmolens staat gesteld. Voor Friesland en Groningen vormt het aandeel daarin resp. 200 en 50 MW. Op papier een lovenswaardig voornemen met bovendien heel duidelijke milieuvoordelen. Maar of de uitwerking van deze afspraken in de praktijk gunstig zal zijn en of die wel strookt met het ruimtelijk beleid in juist die gebieden waar een stevig windaanbod is, is zeer de vraag. Er valt zeker veel tegen in te brengen, zowel op energetisch als op landschappelijk en ornithologisch gebied.

Carla Alma

Het grote voordeel van opwekking van elektriciteit m.b.v. windmolens ligt in het vermijden van de uitstoot van het broeikasgas CO₂ en de verzurende gassen NO_x en SO₂ zoals die plaatsvindt bij de opwekking van elektriciteit in conventionele centrales op olie, steenkool of gas.

Na het uit elkaar halen van de productie- en de distributietaken in de elektriciteitssector zoals enkele jaren geleden is geschied, werd aan de distributiebedrijven onmiddellijk de taak toevertrouwd van het opstellen van milieu-actieplannen. Deze werden geschreven en ter hand genomen, in Groningen en Friesland gebeurt dat door resp. EDON en NUON. Energiebesparing en gebruik van duurzame energiebronnen (zoals wind en zon) staan daarbij centraal. Dat is mooi, maar zolang deze doelstellingen nog een apart leven leiden naast de toenemende en inmiddels in een overcapaciteit resulterende opstelling

van centraal elektrisch vermogen door de productiebedrijven (verenigd in de SEP), zijn de plannen slechts doekjes voor het bloeden. Ze remmen hoogstens de toename in de centrale groei daarvan zelf. Er wordt geen 'alternatieve' maar slechts 'aanvullende' energie geleverd. Een voorbeeld: De EPON (één van de aangesloten productiebedrijven van de SEP) bouwt een enorme gasgestookte centrale in de Eemshaven, waarvoor het gas geïmporteerd wordt uit Noorwegen (Statoil). Gaandeweg de planning wordt het op te stellen vermogen in één pennestreek van de aanvankelijk geplande 1250 MW naar 1750 MW verhoogd. 500 MW extra elektriciteitsvermogen die in de elektriciteitsplannen niet elders is geschrapt. Onderwijl bouwt de EDON in de directe nabijheid van de Eemshaven een windmolenpark (samen met het Amerikaanse bedrijf Kene-tech) met een vermogen van 34 MW.

Nog een voorbeeld: in Friesland heeft het pro-

vinciaal bestuur een streekplanuitwerking gemaakt voor het door haar afgesproken aandeel van 200 MW windvermogen, waarbij de voorkeur uitgaat naar een lijnopstelling langs de kust. Grootschalige windenergieopwekking (135 MW m.b.v. 270 molens) wordt gepland op het traject Afsluitdijk - Waddenkust, met uitzondering van lokaties tussen Zurich en Kornwerderzand, Noorderleeg, een stukje noordelijk van de Oude Bildtdijk en een deel van het gebied ten westen van het Lauwersmeer. Een waanzinnige keuze, zeker uit het oogpunt van landschappelijke- en vogelwaarden, maar ook in energetisch opzicht. Nergens wordt in de plannen aangegeven waar deze leiden tot het uit bedrijf nemen of niet-doorgaan van nieuwbouw van conventioneel vermogen elders. Sterker nog: in de projectnota bij de plannen wordt gesproken van de mogelijkheden van export van deze windenergie. Ondertussen verhoogt de SEP het contract

Het artikel van Piet van der Ploeg in deze Noorderbreedte vertegenwoordigt een mening die niet door iedereen wordt gedragen. Met name de natuur- en milieubeweging heeft bezwaren tegen de plannen van de energiebedrijven in Friesland en Groningen. Een bijdrage van een fervent milieu- en natuurbeschermer.

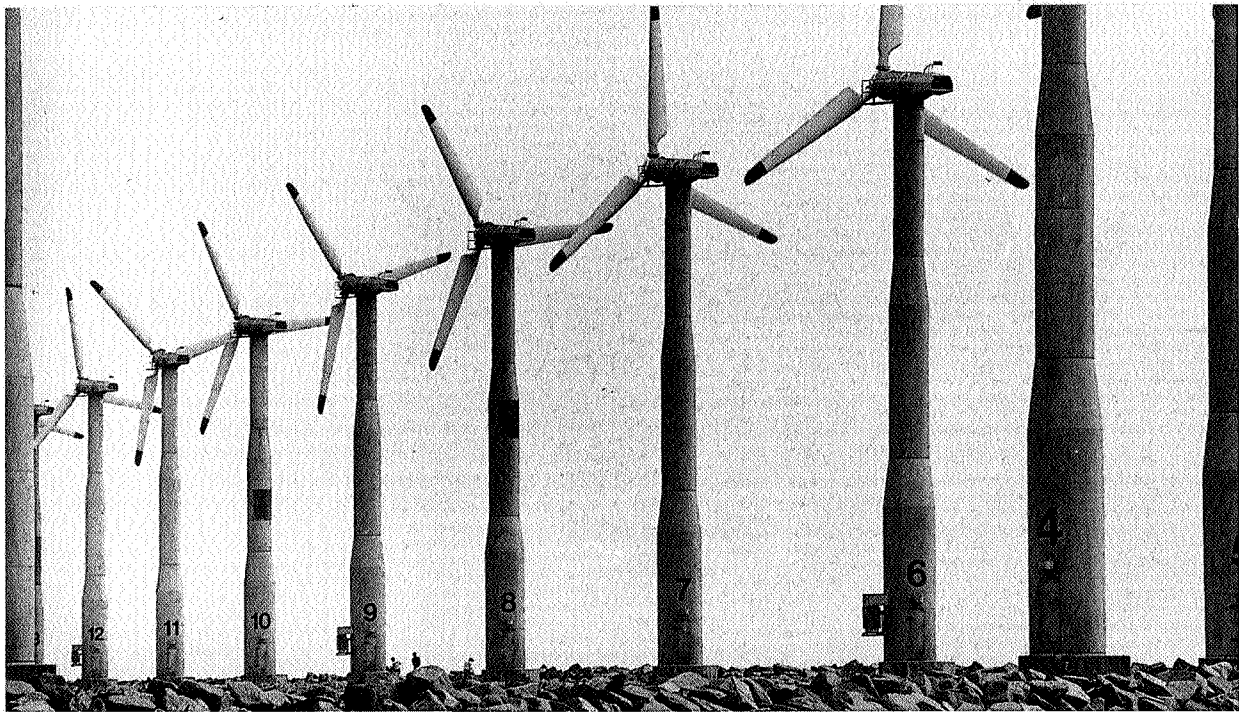

foto Ton Broekhuis

met de Noorse firma Statnet voor import van waterkracht-elektriciteit via een gelijkstroomleiding door zee van 500 naar 600 MW. Een extra 100 MW die elders niet is weggeschraapt. In dezelfde tijdspanne kondigt de SEP een beperking aan in de plannen voor decentraal opgewekt vermogen in de vorm van warmtekracht-koppeling (warmte en stroom, dus een veel hoger energierendement en veel milieuvoordelen). Waarom? Omdat er een overcapaciteit in het elektriciteitsaanbod is.

Het kustlandschap

Zetten de genoemde plannen voor groot-schalige windmolenparken langs de noordelijke kust energetisch al geen zoden aan de dijk, landschappelijk passen ze in geen geval in dit open en tamelijk ongerepte gebied. Bij de Groningse plannen is de inpassing van de 97 molens van Kenetech zodanig gekozen (na overleg met alle gegadigden) dat van de oorspronkelijke aan-

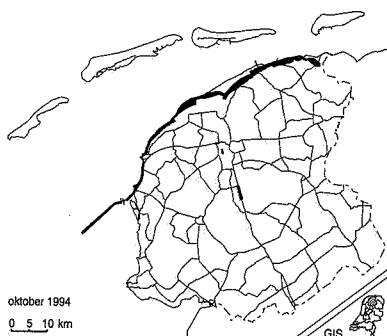
tasting van de open kustlijn in de Eems- en Emmapolder nu slechts een deel doorgaat. De rest komt in een clusteropstelling ten zuiden van de Eemshaven, aansluitend op de rij van 40 bestaande windmolens. Bovendien heeft de provincie Groningen gegarandeerd dat geen verdere windenergieplannen langs de noordelijke kustlijn zullen worden goedgekeurd. Dit standpunt is inmiddels in het nieuwe Streekplan vastgelegd. Samen met de mega-proef-turbine bij het gemaal Spijkersterpomp (1 MW vermogen) en een rijtje windmolens bij het havenreien van Lauwersoog is het Groningse aandeel in het windconvenant dan ook geregeld.

Speldenkussen

De Friese plannen zijn veel verdergaand. Een 'speldenkussen', een 'hek om Friesland' en dergelijke termen zijn al aan het omstredden plan van Gedeputeerde Staten toegedicht. Zowel vanuit het land gezien als vanaf

het wad zal het Friese plan met zo'n 270 molens een ernstige inbreuk maken op de openheid van de waddenkust. De tientallen meters hoge turbines (40 - 60 meter) zullen de horizon gaan domineren, zeker als ze in een lijnopstelling geplaatst worden (om de 200 à 250 meter). De algemeen bejubelde en in officieel beleid (o.a. de PKB de Waddenzee en het Interprovinciaal Beleidsplan Waddenzee) geformuleerde landschappelijke kwaliteiten van het open waddenlandschap verdienen behoud en bescherming. Aansluiting van windmolens bij bestaande verticale elementen (van havenreinen b.v.) en in het algemeen clustering van windturbines verdient de voorkeur boven volzetten van een kustlijn.

De protestgeluiden tegen de groteske horizonvervuiling van de Friese plannen is groot. Gemeenten, ondernemingen, bewoners en landschaps- en natuurbeschermers liepen zij

Bij het alternatief Afsluitdijk-waddenkust staan de windturbines in een lange rij of of langs de Friese dijk

Friese waddendijk nabij Moddergat, foto Ton Broekhuis

aan zij te hoop tegen Gedeputeerde Staten. Op een hoorzitting varieerden de uitroepen van 'ik ha der nachtmerjes fan' en een 'radicale verandering van het waddenlandschap' tot 'blijvend ietsel met onevenredig grote gevolgen voor de inwoners van de dorpen'. Enigszins cynisch in dit geheel is het dat juist de gemeenten waaraan in het streekplan 'Windstreek' windturbines worden toebe-deeld, daar geen enkel belang bij hebben (Franekeradeel, Dongeradeel), terwijl de gemeenten wier gebied wordt uitgesloten juist graag windmolens willen (Het Bildt, Ferwerderadeel).

Vogelwaarden

Het is met name de Wadvogelwerkgroep FFF, die al jaren onderzoek en tellingen van vogels langs de Friese waddenkust doet, die in het geweer kwam tegen de Friese plannen op grond van de te beschermen vogelwaarden. Vogels zullen volgens deze werkgroep grote hinder

ondervinden van de geplande plaatsing van zoveel windturbines. Verlies en/of versnippe-ring van hun leef- en fourageergebieden en aan-varingsrisico's zijn daarbij de belangrijkste nadelige gevolgen. Bovendien is in het milieu-effecten-onderzoek voor de plannen vrij sta-tisch uitgegaan van de nu aanwezige vogels zon-der te letten op de kenmerkende veranderings-processen in de kustzone en zonder het buiten-dijkse slibrijke gebied er in te betrekken. Ook zijn de bestaande vogelwaarden veel te laag ingeschat. De kustlijn van het waddenge-bied kan gezien worden als een intensief gebruike stuwbaan van trekvogels en (lood-recht daarop) als een zone waar tweemaal daags voedselvluchten van buiten- naar binnendijks plaatsvinden.

Natuurontwikkeling

Zowel in Friesland als in Groningen zijn beheersinstanties bezig met de aankoop en het beheer van nieuwe gebieden. Daarbij

heeft men vooral het oog laten vallen op de bufferzones tussen het (veelal bij de land-bouw in gebruik zijnde) cultuurlandschap en het kwelderlandschap buitendijks. Juist in de kustzone wil men plannen realiseren om de overgangen tussen zout en zoet minder scherp te maken en meer ruimte voor natuurwaarde te creëren. Ook de overheid denkt steeds meer in die richting, zie o.a. de Nota Natuur aan het Werk (1994). In een der-gelijke natuurontwikkelingsgedachte moe-ten de aanwezige waarden juist versterkt worden, langs de kust zijn dat vooral het landschap, de belevingswaarde ervan en de vogelrijkdom.

Het volplempen van deze kustlijn als een van de laatste open horizons in Nederland zou doodzonde zijn. **Nb**

SM

Sytze Bottema

Lammert Barkhof was nog een schooljongen toen hij begin van deze eeuw van Yde naar Bunne meereed met een familielid om turf uit het Bunnerveen te halen. Hij vertelde mij dat de voerman zijn paard onderweg abrupt stopte, er lag een adder in de ochtendzon op de zandweg. De voerman sprong van de bok en trok met het handvat van de zweep een cirkel om de adder. Daarna zette hij zijn paard weer aan. Toen ze in de namiddag met een voer turf terugkwamen, stopte hij de wagen. **'Ik zou bijna wat vergeten'** zei de man en liep terug naar de plek met de cirkel. Hij pakte de adder op en stopte hem in de zak van zijn kiel. Lammert zei: **'Het grijsde mij aan om naast hem op de bok te zitten, met die adder in zijn jaszak'**. Zoals gebruikelijk deed de voerman de adder in een fles raapolie en na een jaar aan het gebint te hebben gehangen, was de vloeistof klaar om tegen allerlei kwalen gebruikt te worden, bijvoorbeeld zomewrang bij koeien.

De mens kent talloze systemen om dieren te vangen. De vangst van de adder met de magische cirkel is één van de eenvoudigste vormen van 'trapping' die ik ken. Sommigen vangen met een zaklantaarn barmsijzen uit de vensterbanken, tlenhoog aan het Groothandelsgebouw, om ze een ringetje om de poot te doen. Anderen zweren bij het omslachtige wilsterflapperspul. Uit het bedenken en maken van vallen blijkt het menselijk vernuft. De val is voor hen minstens zo belangrijk als de buit.

De val goed afstellen, een beetje boter erop en dan 's nachts om 3 uur de tik op zolder: de muis zit er in. Eenvoudiger en dus niet zo spannend is de plastic emmer tegen de muur. De nieuwsgierige muis kan er wel in maar niet uit. Vijf centimeter water onderin en het leven schiet er ook bij in. Op de eerste vriesdag in november komt er 's nacht altijd een golf huismuizen binnen. Als ik voor de ganzen tarwe

wil halen uit een diep vat op de koestal, zie ik in het midden een donkere vlek. Daar zitten ze, negen man sterk. Ze konden er wel in maar niet uit. Om de kou te verdrijven kropen ze dicht tegen elkaar. En nu zitten ze op hun achterpootjes, de snoetjes en de grote oren allemaal naar boven gericht. Een begint aarzelend: **'Eh, ik heb Beatrice Potter nog persoonlijk'** Waarschijnlijk om me mild te stemmen. **Daarom vang ik ze allemaal en laat ze los. Op één na want die sprint over mijn hand met de moed der wanhoop in de mouw van mijn overall. Na een half uur ben ik klaar met het werk. De muis kruipt inmiddels ter hoogte van mijn linker schouderblad. Voor de deur schud ik hem uit mijn kleren.**

Altijd als ik in het vliegtuig wil, blijk ik mijn zakmes nog bij me te hebben (**'Wat hast do fan Beppe krige op dyn ylerdel? In mès! En do? Ek In mès!'**). Terwijl ik in Marseille naar het kleine toestel van Air Littoral loop, leg ik braaf de enige bagage die ik heb op de lopende band. Het muntgeld schuif ik buiten de pieper om. Dan fluit hij niet voor niets. Op de plattelandsmarkt van Arles heb ik een mooie vosseklem gekocht. Ik vind dat schitterende bouwsels en hang ze als decoratie aan de balk in de kamer. Ze vormen een dankbaar gespreksonderwerp zeker als er iemand met zijn hand inzit. Nu moet ik deze klem met ketting door de controle het vliegtuig in zien te loodsen, dezelfde controle die zo'n misbaar over een zakmes maakt. De beambte zit verveeld voor het TV-scherf waar de doorgelichte tassen op verschijnen. Als mijn citybag in het zwarte kastje is verdwenen, werp ik schichtig een blik op het scherm. De kaken van de klem kijken me dreigend tegemoet en de lange ketting kronkelt zich door het beeld. De man draait zijn stoel naar me toe. Hij wijst naar het beeld en grijnst: **'SM?'** zegt hij veelbetekenend en dan **'Bon voyage!'** Nb